

Liikkuva luokka

Liikunnan harrastaminen kunnan kansalaisuutena

PÄIVI BERG & MIKKO SALASUO

Miten liikuntalain henki – yhdenvertaisuus ja kansanliikunta – toteutuu lasten ja nuorten urheiluseuratoiminnassa? Kysymykseen haetaan vastausta tarkastelemalla vanhempien, valmentajien jauratoimijoiden käsityksiä seuratoimintaan liitetyistä odotuksista ja arvostuksista. Tutkijoiden mukaan lasten ja nuorten urheiluseuratoimintaa toteutetaan terveyden ja erinomaisuuden eetoksen ristipaineessa. Liikunnan harrastaminen on tapa tehdä sekä terveyttä että yhteiskuntaluokkaa, ”kunnan kansalaisuutta”

.....
English summary at the end of the article

Vuonna 1980 voimaan tulleen ensimmäisen liikuntalain (Liikuntalaki 1979) mukaan urheilujärjestöt olivat vastuussa liikunnan järjestämisestä kansalaisille. Valtion ja kuntien tehtävänä oli toiminnan mahdollistaminen eli liikuntapaikkojen rakentaminen ja toiminnan rahoittaminen (Suomi 2015). Liikuntalaki määritteli liikunnan jokaisen kansalaisen sivistykselliseksi perusoikeudeksi (esim. Suomi 2012, 22–23; Rantala 2014, 28). Lain tärkein tarkoitus oli tasa-arvon edistäminen liikunnan avulla ja liikunnassa (Suomi 2015, 60). Myöhemmissä liikuntalakiuudistuksissa (1998; 2015) muun muassa yhdenvertaisuus, tasa-arvo, suvaitsevaisuus, kestävä kehitys ja terveet elämäntavat on määritelty liikuntalain lähtökohdiksi.¹ Liikuntalain hengen voi katsoa sen säätämistä lähtien rakentuneen yhdenvertaisuuden ja kan-

sanliikunnan ajatukselle (mm. Rantala 2014, 26; Suomi 2015, 60).

Liikuntalakien (1979; 1998; 2015) kansalaisyhteiskuntaa ja hyvinvointivaltiollisia toimia korostavat tavoitteet ovat toteutuneet viime vuosina vaihtelevasti. Valtion liikuntaneuvoston hallituskaudesta 2011–2015 tekemästä arvioinnista (VLN 2015a, 40–42) käy ilmi, että liikuntakulttuurin ja -politiikan suurimmat haasteet koskevat nimenomaan yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden vähäistä huomioimista päätöksenteossa (ks. myös Kokkonen M. 2012; Puronaho 2014; OKM 2016). Kansallisten liikuntajärjestöjen toiminnassa taloudellisten panostusten painopiste on kansalaisten liikuttamisen sijaan huippu-urheilussa (Mäkinen 2012, 64–65), mikä ei vastaa liikuntalain (1998; 2015) lähtökohtia ja tavoitteita tai valtion lajiliittoille antamia tulosperustaisia painotuksia (mm. VLN 2015a, 27–28).

Liikunnan ympärillä 2010-luvulla käyty julkinen keskustelu heijastelee muutosta harrastamisen yhteiskunnallisessa paikassa. Harrastamisen kasvaneet kustannukset ovat saaneet mediassa paljon tilaa (Valtonen & Ojajärvi 2015). Keskustelua on käyty myös liikunnan harrastamisen sosioekonomisesta polarisoitumisesta (Yle 19.1.2013; Svensson 2015). Niukemmin palstatilaa ovat saa-

¹ Liikuntalain tavoite on edistää: eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkuu ja harrastaa liikuntaa; väestön hyvinvointia ja terveyttä; fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista; lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä; liikunnan kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta; huippu-urheilua; liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita; sekä eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohdina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys (Liikuntalaki 2015, 2. §).

neet esimerkiksi sukupuolten väliset tasa-arvo-kysymykset tai maahanmuuttajien ja vammaisten mahdollisuudet osallistua liikunnan harrastamiseen (Berg & Kokkonen 2016). Viime aikoina esiin on noussut myös kansallisten liikuntajärjestöjen ja valtion tukipolitiikan huippu-urheilupainotteisuus (mm. HS 2.10.2016) ja sen epäsuhta liikuntalain kanssa.

Liikuntalain lähtökohtien kannalta keskeiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymykset nousivat vahvasti esille vuonna 2015 voimaan tulleen liikuntalain lausuntokierroksella (OKM 2014; ks. OKM 2016). Kuntien lausunnoissa painotettiin liikunnan merkitystä peruspalveluna ja useat kansalaisjärjestöt korostivat nimenomaan yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kaikkein mahdollisuutta päästä harrastamaan (OKM 2014). Kaikkiaan liikunnan harrastamisesta käytävä keskustelu onkin kaksijakoista. Urheilutoimittajat ja -mediat uusintavat urheilun ”hyvän kertomusta” (Itkonen 1997; Hakamäki & Turpeinen 2011), kun taas virallisissa asiakirjoissa (VLN 2015a; OKM 2016), tutkimuksissa (mm. Berg & Kokkonen 2016) ja esimerkiksi Valtion liikuntaneuvoston lausunnoissa ja kannanotoissa (mm. VLN 2015b) ilmaistaan vakava huoli lasten ja nuorten harrastamisen arvopohjan rapautumisesta.

Tämän artikkelin näkökulmana on se, miten liikuntalain henki – yhdenvertaisuus ja kansanliikunta – toteutuu lasten ja nuorten urheiluseuratoiminnassa. Asiaa tarkastellaan analysoiden vanhempien, valmentajien ja seuratoimijoiden² haastattelupuheessa esiintyviä käsityksiä urheiluseuratoiminnasta ja siihen liitetystä odotuksista, arvoista ja arvostuksista. Tutkimuskysymykseksi määritetty näin ollen se, millaisia pääomia lasten ja nuorten urheiluseuraharrastaminen edellyttää ja mitä pääomia vanhemmat urheiluseuratoiminnassa arvostavat ja tavoittelevat. Samalla kysytään, miten valmentajat ja urheiluseuratoimijat määrittävät urheiluharrastuksen arvopohjaa ja sitä ohjaavia tavoitteita. Tausta-aineistona hyödynnetään kahdeksan kuukauden havainnointijaksolla tehtyjä muistiinpanoja.

Artikkeli asettuu osaksi uutta luokkatutkimusta (mm. Skeggs 2004; Tolonen 2008; Anttila & al. 2016), ja siinä liikutaan monitieteisen nuorisotutkimuksen ja yhteiskuntatieteellisen liikun-

tutkimuksen kentillä. Aiempien samankaltaisesta tutkimusasetelmasta ponnistaneiden tutkimusten (mm. Berg & Peltola 2015) inspiroimana ja aineiston ohjaamana liikunnan harrastamista tarkastellaan tapana tehdä terveyttä (ks. Mautu 2012) ja yhteiskuntaluokkaa (Skeggs 2004). Artikkelissa terveyden tekeminen ja yhteiskuntaluokka yhdistyvät ”kunnan kansalaisuuden” käsitteessä. Artikkelin olettamuksena on, että yksilön kasvanut vastuu omasta terveystyöskäytymisestäään (Helén 2008) on tehnyt liikunnasta alueen yhteiskuntaluokan tekemiselle.

Tämä artikkeli tarjoaa uutta tietoa terveyden eriarvoisuuden tutkimukseen ja uuteen luokkatutkimukseen. Valittu näkökulma valottaa lasten ja nuorten liikuntaharrastusten ja yhteiskuntaluokan tuottamisen välisiä yhteyksiä. Yhteiskuntaluokkaa ei monien määrällisten tai laadullisten terveystutkimusten tavoin tarkastella taustamuuttajana, vaan luokan tekeminen nostetaan analyysin kohteeksi. Tätä kautta tärkeäksi nousee terveys-, nuoriso- ja liikuntatutkimuksessa aiemmin vähemmän käytetty paradigma, jossa luokan tekeminen kytkeytyy sekä käytäntöihin että moraaliin arvostuksiin. Aiemmissa tutkimuksissa vähälle huomiolle ovat jääneet julkista tukea saavien urheiluseurojen toiminnan periaatteet, arvoperusta ja niihin seuratoimijoiden ja harrastajien vanhempien suunnalta kohdistuvat odotukset.

Liikunta luokan tekemisenä

Liikuntasosiologiassa on kirjoitettu uudesta kolmannesta sektorista, joka vastaa julkisen sektorin määrittämään palveluntarpeeseen, toimii taloudellisesti kilpailukykyisesti ja on tehokas organisaatio (mm. Itkonen 2015). Liikuntalain (2015) hengen mukainen sivistyksellinen perusoikeus liikkua yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti asettuu 2010-luvulla jännitteeseen suhteeseen asiakkuuksiin perustuvan järjestelmän kanssa.

Liikunnan järjestökentän ideologiset muutokset (Kokkonen J. 2012, 83) heijastuvat palveluita käyttäviin asiakkaisiin, liikuntaa harrastaviin ihmisiin ja heidän tapaansa antaa merkityksiä liikunnan harrastamiselle. Lasten ja nuorten kohdalla heijastusvaikutus yltää koko perheeseen, sillä ilman vanhempien tukea harrastaminen on nykyisin lähes mahdotonta (mm. Trussell 2009; OKM 2016).

Tässä artikkelissa liikunnan harrastaminen liitetään yhteiskuntaluokan tekemiseen. Käsitys yh-

² Seuratoimijoilla tarkoitetaan tässä urheiluseurassa palkkattuja työntekijöitä, kuten valmennuspäälliköitä sekä seurojen puheenjohtajia.

teiskuntaluokasta mukailee Beverley Skeggsin (1997; 2004) teoretisointeja, joissa luokka on jatkuva luokitteluprosessi. Sosioekonomisten tekijöiden ohella se on yhteydessä yksilöiden ja ryhmien arvostukseen ja niiden sisäisiin luokitteluihin eli valtasuhteisiin (ks. myös Bourdieu 1989). Perheen luokka-aseman määrittäminen liittyy esimerkiksi siihen, millaisia elämäntyylyjä vapaa-ajalla suositaan ja millaisille valinnoille annetaan arvoa.

Perheen mahdollisuus tehdä valintoja edellyttää aikaa, tietoa ja rahaa. Näitä voidaan kutsua resursseiksi tai kulttuurisiksi, sosiaalisiksi ja taloudelliseksi pääomiksi ja niiden erilaisiksi kombinaatioiksi. Skeggsin (1997; 2004) mukaan keskiluokka on sellaisessa asemassa, että se pääsee määrittelemään tavoittelemisen arvoisia, suotavia ja hyviä valintoja: kunnon kansalaisuutta. Samalla keskiluokka rakentaa elämäntapaisuuden moraalialueita arvottamalla omia valintojaan ja muiden valintoja suhteessa omiinsa. (Ks. tarkemmin Berg & Peltola 2015.) Näiltä osin lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen rinnastuu terveydestä käytävään keskusteluun.

Yksilön vastuu omasta terveydestään on korostunut 2000-luvulla. Jokaisella katsotaan olevan vastuu huolehtia itse omasta sekä perheensä terveydestä ja hyvinvoinnista. (Mm. Helén 2008; Lupton 1995.) Liikunta kunnon kansalaisuutena manifestoitui näkyvästi julkisuudessa, kun iltapäivälehdessä (IS 22.2.2016) kerrottiin vanhempien joutuneen leipäjonoon, jotta he pystyisivät suoriutumaan lapsensa harrastamisen kustannuksista. Riina Kokkosen (2012) mukaan vanhemmat mieltävät lapsen kehon ja terveyden projektina, jonka tähtäin on tulevaisuudessa. Terveen elämän ja kehon normeista poikkeamisen tulkitaan kertovan vastuuttomuudesta. Tämä asettaa vanhemmat helposti moraalisen arvioinnin kohteeksi. (Mt.) Liikunnallinen elämäntapa tulkitaankin valinnoiksi ja mahdollisuuksiksi (Mäki-Opas & al. 2015, 269).

Kansainvälisesti lasten liikunnan harrastamista vanhempien näkökulmasta käsittelevä tutkimus on kasvanut vasta 2000-luvulla (mm. Kanter & al. 2008; Trussell 2009). Suomessa aihetta on tutkittu vähän (ks. kuitenkin Honkonen & Suoranta 1999; Koski 2008; Berg 2012; Berg & Peltola 2015). Pasi Kosken mukaan (2008) kodin kulttuuripääoma, etenkin äidin korkeampi koulutustaso, ennustaa nuoren säännöllistä ja aktiivista seuratoimintaan osallistumista ja vapaaehtoistoinnissa on ”tietty keskiluokkainen ilme”.

Aineisto ja analyysi

Aineistot on tuotettu vuosina 2010–2011 Helsingissä kahdessa eri jalkapalloseurassa sekä vuonna 2015 Etelä-Suomen läänissä sijaitsevan pienemmän kaupungin yhden urheiluseuran yleisurheilu-kouluissa.³ Tutkituissa seuroissa harrastaminen on melko samanhintaista, noin 400–700 euroa vuodessa, sisältäen seura- ja lisenssimaksut. Jalkapallo ja yleisurheilu edustavat keskihintaisia harrastuksia (ks. Purohaho 2014; OKM 2016), ja tutkitut urheiluseurat ovat ”tavallisia” seuroja.

Artikkelin haastatteluaineistossa on 31 (19 naista ja 12 miestä) vanhempaa ja 7 valmentajaa (5 naista ja 2 miestä). Osa haastatelluista vanhemmista osallistui apuvalmennukseen sekä seuran tai joukkueen pyörittämiseen. Taustakysymysten lisäksi haastatteluemoja olivat asuinpaikka, perheen vapaa-ajan vietto, vanhemmuus, kasvatus, koulu, yhteiskunta ja yhteiskuntaluokka, talous sekä tulevaisuus. Vanhempien haastattelurungossa keskityttiin vuonna 2015 vähemmän kouluun ja talouteen ja valmentajien haastatteluihin lisättiin kysymyksiä yhteistyöstä eri tahojen kanssa sekä tarkentavia kysymyksiä valmentamiseen ja seuran toimintaan liittyen. Haastatteluissa käytettiin pääosin samaa haastattelurunkoa.

Analyysin kohteena artikkelissa on se, miten vanhempien, valmentajien ja seuratoimijoiden haastattelupuheessa ilmenevät käsitykset urheiluseuratoiminnasta ja siihen liitetystä odotuksista, arvoista ja arvostuksista kietoutuvat terveyteen ja sen edistämiseen, kasvattamiseen ja yhteiskuntaluokkaan. Haastatteluaineistosta tehtiin ensin haastattelu kerrallaan sanahakuja (sanoilla *terv**, *päiht**, *alkoh**, *tupak**, *nukkum**, *lepo*, *uni**, *syö**, *ruoka**, *aktiivi**, *elämänta**, *energia**). Kaikki kohdat, joissa nämä sanat esiintyivät, tallennettiin erilliseen tiedostoon. Tämän jälkeen jo-

³ Havainnointiaineisto koostuu kahden eri urheiluseuran kahden jalkapallojoukkueen kolmen kuukauden mittaisesta havainnoinnista 2010–2011 ja yhden seuran yleisurheiluharrastuksen harjoitus- ja kilparyhmän kahden kuukauden mittaisesta havainnoinnista vuonna 2015. Haastattelut ja havainnoinnit on tehnyt Päivi Berg. Tutkimuksen suunnittelu käynnistyi vuonna 2009 Tarja Tolosen johtamassa Helsingin yliopiston rahoittamassa hankkeessa ”Yhteiskuntaluokan kulttuurinen ja materiaallinen muotoutuminen perheissä”. Tutkimusta ovat rahoittaneet Suomen Kulttuurirahasto, Alli Paasikiven Säätiö sekä Ella ja Georg Ehrnroothin Säätiö. Vuoden 2015 aineisto on tuotettu Mikko Salasuon johtamassa Nuorisotutkimusverkoston ja LIKES-tutkimuskeskuksen hankkeessa ”Kentältä kabinetteihin: Liikunnan kansalaistoiminnan läpileikkaus”, jota rahoitti opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnan vastualue.

kainen haastattelu luettiin läpi yksityiskohtaisesti ja koodattiin sellaiset terveyteen, yhteiskuntaluokkaan tai kasvatusajatteluun liittyvät ilmaukset, joita sanahaulla ei voitu jäljittää (ks. Glaser & Strauss 1967). Tämän jälkeen käytiin läpi havainnointiaineisto samalla periaatteella.

Analyyysi eteni sen tarkasteluun, miten luokkaan ja terveyteen liittyvä puhe tulee esiin haastatteluaineistossa. Tässä vaiheessa keskityttiin erityisesti liikuntaharrastuksiin, harrastajiin ja heidän perheisiinsä kohdistettuihin odotuksiin ja arvostuksiin. Lisäksi aineistoa verrattiin aiempiin tutkimustuloksiin (Berg 2012; Berg & Peltola 2015) ja tarkasteltiin, missä määrin tulokset ovat yhteneväisiä tai eroavat niistä.

Esitämme tulokset tarkastellen ensin liikuntaharrastukseen ja harrastajiin kohdistuvia odotuksia ja arvostuksia. Tämän jälkeen tarkastelemme harrastukseen ja terveyteen liittyvää puhetta suhteessa arvoihin ja arvostuksiin. Lopuksi nivomme harrastukseen ja harrastajiin sekä heidän perheisiinsä kohdistuvat odotukset, arvostukset sekä elämäntapaan liittyvän tarkastelun yhteiskuntaluokkaan.

Urheiluseuroissa kasvaa kunnan kansalaisia

Tutkimuksen aiemmin julkaistuista tuloksista (Berg 2012; Berg & Peltola 2015) käy ilmi, että valmentajat ja vanhemmat puhuvat ”kunnan kansalaisuudesta”, joka rakentuu kilpailullisuutta, ammattimaisuutta, perhekeskeisyyttä ja keskiluokkaisuutta yhdistelevässä puhetavassa. Siihen kuuluu myös harrastuksen seuraaminen, valvonta ja osallistuminen. Tärkeää on eronteko ”toisiin” vanhempiin, jotka eivät paneudu samalla tavoin ja samalla intensiteetillä oman lapsensa vapaa-aikaan. Vanhempien haastatteluissa ”toiset” rakentaa erontekoa ihmisiin, joiden ajatellaan edustavan muita yhteiskuntaluokkia, kuuluvan etnisiin vähemmistöihin tai jotka ovat esimerkiksi yksinhuoltajia.

Seuratoimijoiden puheessa on yhteinen vire: vanhemmat haluavat kunnan kansalaisuuteen kasvamisen tapahtuvan ammattimaisessa ohjauksessa. Haastatteluissa puhutaan siitä, miten vanhempien kasvanut vaatimustaso on pakottanut seurat uudelleenlaiseen ajattelutapaan. Perinteinen isä- tai äiti-valmentaja on korvattu palkatuilla tai palkkiopohjaisilla valmentajan pätevyden omaavilla hen-

kilöillä. Seuratoimijoiden tulkinnan mukaan tarve ammattimaisempaan otteeseen on tullut pääosin vanhemmilta, jotka ovat omaksuneet lastensa harrastamisessa asiakkuusajattelun. Seuratoimijat näkevät liikunta-asiakkuuden syynä harrastamisen hintojen kasvuun (ks. myös Puronaho 2014; OKM 2016). Näin jalkapalloseuran valmennuspäällikkö pohtii muutosta urheiluseuran näkökulmasta:

Mä heräsin tohon kysymykseen, sähköpostissa oli yks vanhempi, se oli laitettu kopiona mulle, se päätty sellaiseen, että ”näitä palveluja olemme ostaneet [seuralta]”, niin silloin mä hiffasin, et joo, ehkä siin ajatellaan sitä tosi paljon. Nythän meil on ihan linjassa kaikkien [alueen] seurojen kanssa jäsenmaksut, mitkä tulee seuralle. Ne on noussu, esimerkiks meillä niit nostettiin varmaan kaks vuotta sitten aika rajusti, niin se varmaan kärjistää vielä sitä, et kyl ne ajattelee silleen. Mä oon ollu monta kertaa vanhempainillassa, niin on kysytty, et mitä saa jäsenmaksulla (...). Mun tuntuma on se, et aikasemmin on aateltu, et sillä saa sen, että se lapsi harrastaa siin seurassa, mut et nyt sil vaaditaan jotenkii, tuntuu, et sil vaaditaan jotain ihmeellistä näyttöä jostain.

Huomionarvoista on, että seuratoimija korostaa vanhempien roolia asiakkaina, mutta ei puhu lapsista harrastajina. Puhetapa kielii siitä, miten näkökulma on kääntynyt lapsista ja nuorista vanhempiin ja perheisiin. Urheiluseuran puheenjohtajan havainnot eivät suuremmin poikkeaa edellisestä:

Mitä itte oon nähnyt, niin siitä on tullut aika paljon enempi maksullista. Nykyään me maksetaan tiloista ja monista asioista. Se on iso muutos. Ja sitten kun vanhemmat maksaa siitä toiminnasta enempi, niin tietysti sitten odotusarvokin on toisenlainen. Meillä on panostettu aika hyvin valmennukseen ja laatu on kyllä nousut kovasti. Näihin koulutuksiin ja sellasiin. On se varmasti ollut ammattitaito kunnossa kautta aikain, mutta jotenkin tuntuu, että menee ammattimaisempaan suuntaan, että seuroissa tulee toimimaan muutakin väkeä kuin vapaaehtoisia. Sellaisia, jotka tekee sitä työkseen ja tulee sitä kautta ammattimaisemmaksi, kun maksetaan jostain palvelusta, niin odotetaan, että siitä, että se on hyvää ja suunnitelmallista.

Vanhempien puheessa korostuu toisenlainen näkemys. Siinä on samaa kuin Tommi Hoikkalan (1993) yli 20 vuotta sitten tekemässä havainnossa, jonka mukaan vanhemmat näkevät harrastuksen rokotteenä murrosikää vastaan. Urheiluseuratoiminta näyttyy useiden vanhempien puheessa maksullisena palveluna, jossa kasvatetaan lapsia ja nuoria (ks. myös Koski 2009). Puheen voi kiteyttää siten, että liikunnan harrastamista pidetään yleislääkkeenä yhteiskunnallisten muutosten aiheuttamiin elämäntavallisiin muutoksiin, vähäiseen liikkumiseen ja kuvaruutujen ääreen passivoitumiseen. Rokotus-metafora on yhä osuva, vaikka sen sisältö on laajentunut. Lähes jokainen haastatel-

tu vanhempi pitää lastensa terveyttä ja terveyden edistämistä harrastamisen tärkeimpänä tarkoituksena. Vanhemmat painottavat myös urheiluseuraa otollisena paikkana toivottavien kavereiden löytämiseen (ks. myös Berg 2012; Berg & Peltola 2015). Vanhempien puheessa urheiluseuroihin kohdistuvat odotukset tulevat esiin varsin konkreettisesti. Liikuntaa urheiluseurassa harrastavan lapsen isä kertoo käsityksistään seuraavasti:

Kyl tämä [urheiluseuraharrastus] mun mielestä tämmöstä tiettyä terveellistä elämäntapaa varmaan edistää. Sanotaanko, että ehkä nyt tässä ei niin kun mitään vanhempien korvikkeita, mutta kyllä tämmöstä tiettyä terveellisiä elämäntapaa (...). Yks mikä nyt on ainakin on ihan selkeesti huomannut, et jos on sit taas kaveripiirissä tämmösiä kavereita, jotka ei ihan hirveesti harrasta mitään. Niin se sitten vähän tahtoo olla sitä välillä [naurua], et ”onks sinne nyt pakko mennä harkkoihin, kun mä nyt olisin just näitten kavereiden kanssa tässä?” Kylä se helposti vähän sit, sanotaanko nyt tämmönen passiivinen seura, passivoi sitten vähän.

Yleisurheilua harrastavan lapsen äiti pohtii urheiluseuran kasvatuksellisia tehtäviä seuraavasti:

Mä en haluaisi antaa tätä [naurua] hirveätä kasvatusroolia heille. (...) En mä sitäkään kasvattamisena halua heille, mutta totta kai semmoisena kasvatuskumppanuutena voisi pitää myöskin. Sekä koulua, päiväkotia pidetään ja urheiluseuraakin. Mutta miten niihin kaikkiin voi aina puuttua, että tietenkin ne lapset, jotka käyttäytyy hyvin tai muuten, mikäs siinä, kun vahvistaa sitä, että he tekee oikean ja hyvän. Mut millä puutut sitten, jos tommoisessa porukassakin on joku, joka ei tee yhtään mitään, niin [naurua] vaikea siinä jotenkin yhden nuoren vetämänä sitten on puuttua semmosiin kasvatuksellisiin. Jos nyt ihan miettii sitä kasvatus-kasvatusta, että hankalaa on. Ja totta kai mä haluan, että he kasvattaa lapsia ja nuoria terveeseen ja hyvään elämään, että ei tuu tupakka suussa valmentamaan tai muuta. Tämmöisenä esimerkkinä ja just kannustusta ja näin, kyllähän nämä on semmoisia, mitä oikeastaan pitää ehkä vähän itsestäänselvyytenä. Tärkeänä kyllä.

Ajatus kasvatuskumppanuudesta toistuu läpi aineiston. Vanhemmat puhuvat siitä, että koti, koulu ja harrastukset tähtäävät samanlaisiin arvoihin ja jaettuun käsitykseen hyvästä elämästä. Puhetavassa rakennetaan käsitystä ”meistä” yhtenäisenä ja samat arvot jakavana aikuisten ryhmänä, joka tekee oikeita valintoja lasten kasvatuksessa – valintoja, joita ”toiset” eivät halua, osaa tai ymmärrä tehdä.

Valmentajien puheessa urheiluseurojen tavoitteista piiryy toisenlainen kuva. He puhuvat paljon siitä, miten vanhemmilla on erilaisia motiiveja lastensa harrastamisen suhteen. Osa haastattelutavista puhuu vanhemmista, jotka tuovan lapsensa päivähoitoon, vaikka liikunta ja urheilu eivät

kiinnosta lasta. Poikien jalkapallojoukkueen valmennustiimin jäsen tuo haastattelussa esiin tuhtumuksensa siitä, että vanhemmat luulevat urheiluharrastusta leikkikouluksi ja valmentajia lasten ”kaitsijoiksi”:

Jotkut taitaa tulla vaan sinne sen takii tyyliin, ehkä vois kuvitella isä ja äiti on sanonu, että se vaan täytyis tehdä. Sanotaan muutama vuosi sitte se oli enemmänkin semmonen leikkikoulu, et tuntu välillä siltä, et vanhemmat sai sen tunnin vapaata. Tyyliin, et meil oli sitten se [hyvähtää] kaitsemisaika.

Tuhtumus johtuu osin siitä, että haastateltu mieltää vanhempien ikään kuin ulkoistavan kasvatusvastuun urheiluseuroille. Tyttöjen jalkapallojoukkueen valmentaja puolestaan pohtii sitä, kuinka perheestä liikuntaa todella harrastaa, lapset vai vanhemmat:

Muutamasta pelaajasta näkee selvästi et on futareita [naurua], tai et on tosi lahjakkaita ja oikeesti nauttii siitä ku pääsee pelaamaan. Mut sit jotkut pistää vähä miettii, et onks se ihan sillai vanhempien tahdosta, et ei oikein näy kauheen usein sitä innostusta tai paloa, just näil pienillä. Ois just hyvä et pääsis ite vaan kokeilee eri lajeja, et ei ois sillai et vanhemmat painostais, koska ei siin oo mitään intoo sit, vaik kehittyisiki ja ois hyvä pelaaja, jos ei se oikeesti kiinnosta.

Valmentajien haastatteluissa vahvana puhetavana on liikunnan harrastamisen tavoitteellisuus. Esiin nousee näkemys, jonka mukaan liikunnan perustaidot ja liikunnallinen elämäntapa tulisi oppia kotona yhdessä vanhempien kanssa. Valmentajat pitävät urheiluseuraa paikkana, jossa lajista ”oikeasti” innostuneet ja ”lahjakkaat” pääsevät kehittämään taitojaan. Kaikkien haastateltujen aikuisten puhetta yhdistävänä tekijänä on se, että lasten ja nuorten oma halu harrastaa urheiluseurassa jää vähäisille maininnoille.

Terveyden tekeminen osana kunnan kansalaisuutta

Terveyttä käsitellään vanhempien haastatteluissa paljon. Se tulee esiin muun muassa puhuttaessa seuratoiminnan muutoksesta, harrastamisen motiiveista ja lopettamisista sekä valmentajiin ja muihin vanhempiin kohdistetuista odotuksista, yhteiskuntaluokasta ja elämäntavasta. Terveystieteen vahvan aseman vanhempien puheessa voi jäljittää niin sanottuun terveilyn eetokseen (Crawford 1980), joka on ominaista uusliberalistisessa ajattelussa ja yksilön oman vastuun korostamisessa (Lupton 1995; Puuronen 2006).

Terveyden kyllästävässä ajassa urheiluseura näyttäytyy ”vastuullisen” vanhemman loogisena valintana. Ajatus saa tukea kyselytutkimuksista (mm. Merikivi & al. 2016), joiden mukaan alle 10-vuotiaiden määrä urheiluseuroissa on viime vuosina kasvanut merkittävästi. Seuraavassa haastatteluohteesta äiti kertoo lastensa liikuntaharrastusta edistävästä tekijöistä:

Terveelliset elämäntavat ehdottomasti. Hyvä ruoka ja riittävästi unta. Rohkaisu ja kannustus on mun mielestä tärkeää. Että oikealla lailla sekä kotona että harjoituksissa niitä lapsia kannustetaan. Kyllä olen nähnyt sitä epä-tervettäkin tyyliä. Pallolajeissahan monesti on ollut ihan sairasta välillä niitten vanhempien huuto kentän laidalta. (...) Tämä on kuitenkin niin leikkimielistä ja tämä kaikki tukee sitä jaksamista koulussa ja antaa hyvät valmiudet jaksaa tehdä työtäkin aikuisena, että tulee semmosta säännöllisyyttä ja rytmiä. Nämä on kokonaisvaltaisesti mun mielestä hyviä nämä tällaiset harrastukset. Opettaa kurinalaisuuteen vähän lasta, ettei vain löhötä siellä pleikkarin kanssa sohvan nurkassa.

Kyseinen äiti näkee terveelliset elämäntavat osana vastuullista vanhemmuutta (ks. myös Puuronen 2006). Hänen puheessaan nousee esille se, että liikaa kilpailullisuutta painottavat valmentajat keskittyvät vääriin asioihin. Äiti pitää harrastamisesta saatavista pääomista kilpailua tärkeämpänä päivärytmin säännöllisyyttä, terveellisiä ruokailutottumuksia, riittävästä lepoa ja sääntelyä tietokone- tai kännykkäpelien pelaamiseen. Liikunnan harrastaminen tarkoituksena on rokottaa lapsen oikeanlaiset elämäntavat. Harrastuksen halutaan kasvattavan yksilöä vastuullisuuteen itsestä ja omasta hyvinvoinnista.

Terveysajattelu läpäisee yleisurheilua ja jalkapalloa harrastavien lasten isien ja äitien puheen. Seuraavassa eräs isä pohdiskelee lapsensa liikuntaharrastukseen liittyviä arvoja:

Kyllä nää tietysti, pitäis tällaisia terveellisiä elämäntapoja ja ruokailutottumuksia. Myös semmonen tietty, säännöllisyys tässä elämässä, että ajallaan mennään harkkoihin ja sitten on kilpailuviikonloppuja, niin mennään ajoissa nukkumaan.

Terveys nousee vanhempien haastatteluissa toistuvasti esille sellaisena identiteetti- ja elämänpolitiikan kulmakivenä, jota Anne Puuronen (2006, 7) mukaan rakennetaan ja luodaan tietoisesti. Laadullisissa terveystutkimuksissa puhutaankin terveyden tekemisestä (mm. Maunu 2012), jolla viitataan yksilöiden ja väestöryhmien omaan kykyyn tehdä terveyteen liittyviä valintoja elinympäristössään. Tästä lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta näyttää aineiston perusteella olevan kyse:

vanhempien tietyissä yhteiskunnallisissa elinolosuhteissa ja arjessa tekemästä tietoisesta terveytsteosta ja -valinnasta (ks. myös 2011, 67). Vanhempien käsityksen mukaan urheiluseuroissa on terveyskäyttäytymisen kannalta olennainen tieto ja taito. Harrastamisen merkitys nähdään terveyskäytäntöihin sosiaalivälikäteenä toimintana, jonka toivotaan opettavan lapsille ja nuorille itsekontrollia (Koski 2008; Maunu 2012, 45–46).

Kunnan kansalaisuus (Berg 2012; Berg & Peltola 2015) näyttää tämän artikkelin aineistossa tarjottavan vanhempien puheessa ensisijaisesti terveyttä. Lisäksi kunnan kansalaisuuteen kasvaminen tarkoittaa vanhemmille vapaa-ajan viettoa toivotunlaisessa vertaisyhteisössä ja ammattimaisen liikuntakasvatuksen parissa. Terveys on valmentajien puheessa läsnä, mutta ei kansanliikuntana, ”päivähoitotomaisena” leikkinä tai liikkumisen opettelemisena, vaan liikunnallisesti motivoituneiden ja lahjakkaiden lasten terveytenä ja hyväkuntoisuutena. Aineiston ja kenttähavaintojen perusteella lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen tapahtuu kahden nykyajalle tyypillisen eetoksen, terveyden ja erinomaisuuden, ristiaallokossa.

Liikkuva luokka

Urheiluseura on haastatelluille vanhemmille kunnan kansalaisuuden tekemisen areena. Puhe ammattimaisuudesta kumpuaa kasvatukseen ja terveyden edistämiseen liittyvistä tiedoista ja taidoista – varsinkin erilaisista motiiveista kuin seuratoimijoiden tulkinnat. Valmentajat tulkitsevat seuratoimijoilta ja vanhemmilta tulevia signaaleja omalla tavallaan ja sanallistavat ne pyrkimykseksi saavuttaa urheilullista erinomaisuutta ja kilpailullista menestystä ammattimaisella työotteella. Vaikka eri toimijoiden painotukset luonnollisesti vaihtelevat seurojen, joukkueiden ja yksilöiden välillä, ovat hallitsevat diskurssit aineistossa selkeitä.

Kokonaiskuva muistuttaa koulutuksesta ja koulutuspolitiikasta tuttua erinomaisuuden eetosta (Simola 2001) – hiljaista käännettä oikealle, jonka myötä kilpailusta ja menestymisestä on tullut tavoite ja hyve (Simola 2015, 140). Kunnan kansalaisuuden eetos onkin erinomaisuuden eetoksen laajennus lasten ja nuorten vapaa-aikaan. Koulutuksessa korostuvien aineettomien arvojen rinnalle nousevat terveys, fyysisuus ja fyysinen kunto.

Pääsy kasvamaan kunnan kansalaiseksi ei kuitenkaan ole kaikille mahdollista – ei ehkä kaik-

kien vanhempien mielestä edes toivottavaa. Kasvaneet kustannukset asettavat perheet eriarvoiseen asemaan (OKM 2016). Kysymys ei ole yksin sosioekonominen, vaan se on vahvasti yhteydessä elämäntapaisuuteen. Kunnon kansalaisuuteen kasvattaminen vaatii vanhemmilta aikaa, paneutumista ja huomattavia taloudellisia panostuksia. Tätä tukemaan tarvitaan kasvatuskumppani, jonka merkitys painottuu vanhempien silmin urheiluseuratoiminnassa. Haastatellut vanhemmat jakavat, ja haluaisivat myös muiden lasten vanhempien jakavan, samanlaiset arvot ja kasvatusajattelun (vrt. Berg 2012; Berg & Peltola 2015). Ulkopuolella ovat ne, jotka eivät jaa samaa arvo maailmaa:

PB: No, mitä sä näät sit lasten vanhemmista, et onks niillä sit samanlaiset arvot ja tavat mitä ne haluis opettaa lapsille ku sulla valmentajana?

Valmentaja: Kyllä mä luulen, että kuitenkin aika paljon taustaltaan samantyyppisiä perheitä on, ja monella on, yllättävän monella on, niinkun, kasvatustalon ihmisiä vanhempina tai tämmösiä.

Haastateltu naisvalmentaja arvelee valmentamiensa lasten tulevan ”taustaltaan samantyyppisistä” perheistä. Samantyyppisyydellä hän tarkoittaa sosioekonomista asemaa ja koulutusta.

Kun vanhemmilta kysyttiin erikseen yhteiskuntaluokasta, koki 18 vanhempaa itsensä keskiluokkaiseksi, viisi mieltä edustavansa ylempää keskiluokkaa ja neljä vanhempaa piti itseään työväenluokkaisena. Muutamat vanhemmista eivät osanneet tai halunneet arvioida yhteiskunnallista positiotaan luokkaperustaisesti. Yleisesti lastensa liikuntaharrastuksen parissa vanhemmat ovat, tai kokevat olevansa, keskiluokkaisia. Kysyttäessä valmentaja-vanhemmalta yhteiskuntaluokasta kääntyykin puhe elämäntapaan:

PB: Katsotko itse kuuluvasi johonkin yhteiskuntaluokkaan?

Valmentaja-vanhempi: Enpä katso.

PB: No, onks sillä mitään tekemistä lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kanssa tai muiden harrastusten?

Valmentaja-vanhempi: Kyl mä voin sanoa, et kyllä sillä on merkitystä. Jos ollaan alemmassa [luokassa], niin kyl ne varmaan se liikunnallisuus on yks heikkous. Ei niin paljon liikuta. Kyl mä huomaan näistä, että tässäkin ryhmässä on vanhemmat jos liikkuu, niin lapsetkin liikkuu, tai niillä on joku liikunnallinen harrastus. Kyllä sillä [yhteiskuntaluokalla] on vaikutuksensa, miten se jälkikasvu liikkuu. Jos ollaan tätä keskitason [luokan] porukkaa, niin liikunta on osa elämää. Ja se näkyy sit kaikessa muussa hyvinvoinnissa ja vastaavissa.

Vanhempien, mutta myös valmentajien, haastatteluissa puhe yhteiskuntaluokasta tiivistyy kah-

teen puhetapaan: elämäntapaan ja valintoihin sekä harrastamisen polarisoitumiseen. Ensin mainittu yhteydessä painotetaan, ettei ”alemmista” luokissa ei pidetä liikunnan harrastamista tarpeellisenä tai ”valitaan” sellainen elämäntapa, jossa rahat käytetään muuhun tarkoitukseen.

PB: Onks sun mielestä yhteiskuntaluokalla jotain tai mitään tekemistä lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kanssa?

Äiti 1: Kyllä mä luulen, että tämä on sen verran kallista, mikä tahansa harrastaminen, niin kyllähän toiset väistämättä ei pysty lapsille sitä liikuntaa tarjoamaan. Kyllä sieltä jää pois semmosia, jotka varmaan haluaisi. Kyllä sillä sinällään on niitten kohdalla merkitystä. Mutta kyllähän sitten, oliko jossain juttua, että puolet, vai oliko se enemmänkin, suomalaislapsista kuuluu johonkin seuraan. Kyllä sitten taas suurimmalla osalla lapsista on varmasti mahdollisuus, jos vain haluavat. Mutta tiedän paljonkin tuolla [oman lapsen] ikäisiä, niin ei siellä harrasteta liikuntaa. Että ei se vain ole joillekin semmoinen juttu, eikä he koe sitä tarpeelliseksi.

Lainauksessa toistuu käsitys liikunnan harrastamisen ja luokan yhteydestä. Liikunta ei kuulu joidenkin, ”toisten luokkien” elämäntapaan. Kyse ei siis ole yksin taloudellisista tekijöistä, vaan pikemminkin puuttuvasta kulttuurisesta pääomasta. Eritoten haastatellut näkevät terveyden ja terveyden edistämisen tärkeänä resurssina, jonka merkitystä lasten ja nuorten kehityksessä ei ymmärretä ”toisissa luokissa”. Terveydellä haastatellut vanhemmat viittaavat moniin erilaisiin asioihin, kuten liikunnallisesti passiiviseen elämäntapaan, mutta samalla esimerkiksi päihteiden käyttöön ja tupakointiin:

PB: No, katsot sä itse kuuluvasi johonkin yhteiskuntaluokkaan.

Äiti 2: Varmaan johonkin keskiluokkaan sitä kuuluu. Niin mä luulisin, joo.

PB: No, onks sun mielestä yhteiskuntaluokalla jotain tai mitään tekemistä lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kanssa?

Äiti 2: Siis on. Mun mielestä sillä on paljonkin tekemistä, koska ehkä tavallaan ihmiset, joilla oikeesti se rahallinen toimeentulo on kauheen tiukkaa ja ehkä he ovat sieltä alemmasta sosiaaliluokasta, niin mitä he arvostaa ja mihin he on valmiit laittamaan sen rahan. Onks se lapset vai onks se just se tupakka ynnä muut asiat mitkä tavallaan vie sen [rahat]. Ei ajatella, et lapsi tarvitsee mitään tai häntä vois mihinkään viedä.

Toisessa vanhempien puhetavassa esiintyvässä näkökulmassa korostetaan, ettei kaikilla ole yhtäläistä mahdollisuutta harrastaa ohjattua liikuntaa:

Tämä syrjäytyneiden määrään täällä niin kuin kasvaa Suomessa kovaa kyytiä. Ja kun kaikki kallistuu, kaikki maksaa enemmän. Ja jos tulee irtisanomisia tai eroja. Nämä tilanteet, niin se niin kuin saman tien se vaa-

kapppi kallistuu. Semmoiset pienituloiset, keskituloiset, hyvätuloiset, niin varmasti se pienituloisten luokka koko ajan kasvaa. Ja se tarkoittaa, että silloin niillä on tällainen harrastaminen jo monilla ihan mahdollonta. Kyllä mä sanon, että täytyy olla melkein keskituloinen, että pystyy harrastamaan kunnolla. (...) Kyllähän nämä luokat, luokkajaot, vaikka niitä ei muka olekaan, mutta on niitä kuitenkin. Ja se näkyy näissä kuvioissa kuitenkin. Semmonen, joka on oikeasti keskituloinen, niin siinä vaiheessa, jos se jää yksinhuoltajaksi, niin siitä tulee pienituloinen automaattisesti. (...) Mielestäni Suomessa on vahvat yhteiskuntaluokat, vaikkei niitä ehkä jaeta rodun tai ammatin mukaan niinkään vaan enemmänkin sen elintason, miten täällä menee. Se määrittää aika pitkälle, minkälaiseksi se elämä muotoutuu yhteiskunnassa kuitenkin.

Tämä puhetapa viestii siitä, ettei haastatellun henkilön mielestä kaikilla ole yhdenvertaista pääsyä kunnan kansalaisuuden tuottamiseen. Haastatellun äidin mukaan terveyden tekeminen vaatii taloudellista pääomaa. Sama näkemys nousee esiin myös seuraavan äidin puheessa:

Äiti 4: (...) esimerkiksi näillä kavereilla sosiaaliluokkien alemmilla tasoilla niin ensinäkkin A: niillä ei oo varaa minkäänlaiseen harrastusmaksuun. Se on ihan takuulla toinen syy miksi köyhien lapset, ne ei kerta kaikkiaan pysty laittamaan pentujansa. Seurois pitäis mun mielestä olla tuohon joku, että köyhät perheet saa automaattisesti ilmoittamalla, se ois semmonen kehityksen kohde tonne tutkimuslaitokselle, että koska siellähän on ihan samalla lailla superlahjakkaita. Ne ei vaan tiedä olevansa, ja se harmittaa mua aina, koska mä nään sen yhteiskunnassa sen eriarvoisuuden siinä mielessä, että jostakin Afrikan savanneilta löydetään joku juoksija ja siitä tehdään huippu, niin ihan samalla lailla meidän repertuaarissa olis ihan sairaasti, jopa sanoisin että ne köyhien perheitten lapset, niin niistä tulis huippuja varmaan todella nopeesti oikeanlaisella kannustuksella, että se harmittaa mua aina. Kyllä siihen vanhempien semmonen tietty sosiaaliluokkakin mun mielestä kuuluu.

Siteeratun äidin mieltä ”köyhälistön, yksinhuoltajien, oikeesti raskaissa elämäntilanteissa olevien muksut” tulisi saada mukaan, ”koska ne ei tuu vaan sen takia kun niillä ei oo rahaa”. Sama äiti näkee urheiluseuratoiminnan keskiluokkaistumisen huolestuttavana kehityksenä, joka sotii koko kansan liikkumisen ideaa vastaan.

Terveyden ja erinomaisuuden eetoksissa liikkuminen

Nykyisen ja aiempien liikuntalakien ajatus liikunnasta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kenttänä ja kansalaisten sivistyksellisenä perusoikeutena on seuratoimijoiden, vanhempien tai valmentajien puheessa marginaalissa. Kansanliikunnan ajatuksen on korvannut yhteiskunnassa laajemminkin ilmenevä uusliberalistinen yksilöä vastuuttava

imperatiivi – jokaisen tulee itse huolehtia omasta ja perheensä terveydestä ja hyvinvoinnista. Haastatellut tunnistivat liikunnan kansalaistoiminnan kääntymisen uuteen asentoon, joka on johtanut harrastamisen polarisoitumiseen ja keskiluokkaistumiseen. Vaikuttaa siltä, että lasten ja nuorten urheiluseuratoimintaa toteutetaan terveyden ja erinomaisuuden eetoksen ristipaineessa, jossa jännitteeseen suhteeseen asettuvat liikuntalain hengen mukainen yhdenvertaisuus, valmentajien puheessa rakentuva erinomaisuuden eetos sekä vanhempien puheessa rakentuva kunnan kansalaisuus.

Puitelakina liikuntalaki ei suoranaisesti velvoita toimijoita, mutta toimii ainakin periaatteessa toimintaa suuntaavana arvopohjana. Suhteessa liikuntalakiin valmentajien ja vanhempien puheessa rakentuu pikemminkin kuva yhdenmukaisesta kuin yhdenvertaisesta harrastamisesta. Siinä missä vanhemmat toivovat lapsen harrastuskavereilta ja muilta vanhemmilta samanmielisyyttä terveiden elämäntapojen sisäistämiseksi, valmentajien näkökulmasta ihanneharrastaja on motivoitunut, keskimääräistä lahjakkaampi tulevaisuuden lupaus.

Materiaalisen ja taloudellisen tuen lisäksi lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen liittyy vanhempien arvoihin ja käsityksiin hyvästä elämästä (ks. myös Salasuo & al. 2015, 81–102). Kyse on sellaisista arvoista ja arvostuksista, joiden takia vanhemmat investoivat aikaa ja henkisiä resursseja lastensa liikuntaharrastukseen. Vanhempien investoimien pääomien kasvaessa tulee aikuisten liikunnalle antamista merkityksistä ja liikuntaan liittämistä kasvatuksellisista arvoista aiempaa tärkeämpiä (mm. Trussell 2009).

Aiemmat tutkimukset (mm. Koski 2008) ovat osoittaneet, että urheiluseuratoimintaa leimaa keskiluokkainen ilme: toimintaan osallistuvat lapset ja nuoret ja heidän perheensä ovat sosioekonomiselta asemaltaan keskiluokkaisia tai paremmin toimeentulevia. Myös tähän tutkimukseen haastatelluista vanhemmista valtaosa samastui keskiluokkaan. Keskiluokkaisuuden kokemus on se yhdistävä positio, jonka viitekehyksessä vanhemmat neuvottelevat lasten ja nuorten harrastamiselle annettavista merkityksistä. Näin syntyvät ne sosiaaliset merkitysverkostot, jotka ohjaavat seuratoiminnan suuntaa, asemoivat valmentajat kasvatuskumppaneiksi ja vahvistavat ajatusta urheiluseuroista kunnan kansalaiseksi kasvamisen areenana. Osana tätä prosessia vanhemmat tekevät yhteiskuntaluokkaa, määrittävät oikeanlaisen kasvatuksen kulttuurisia arvostuksia.

Keskiluokkaisuus näyttäytyy jaettuna käsityksenä kasvatusidealeista, odotuksista ja arvostuksista – elämäntapaisuudesta, josta ”toisten” perheiden nähdään poikkeavan. Aineistossa vallitsevassa puhetavassa näiden ”toisten” perheiden nähdään tekevän väärää elämäntapavalintoja, joilla on yhteys sekä kulttuuriseen että taloudelliseen pääomaan. Marginaalisempaan asemaan jäävässä toisessa puhetavassa puolestaan kiinnitetään huomiota siihen, että kunnan kansalaisuutta edistävien valintojen tekeminen ei ole kaikille mahdollista – harrastuksista jäävät ulkopuolelle ne lapset ja nuoret, joiden perheillä ei ole niihin varaa. Samalla nämäkin perheet jäävät keskiluokkaisen elämäntavan tekemisen ulkopuolelle kunnottomina ”toisina”.

Uuden luokkatutkimuksen näkökulmasta urheiluseuraharrastamisesta on rakentunut symbolisen pääoman tuottamisen arena, jonka välityksellä viestitään ”kunnan kansalaisuudesta”.

Tässä paradigmassa ruumis on se materiaalinen ja sosiaalinen pinta, johon ja jonka kautta sosiaaliset luokittelut ja kulttuuriset eronteot kirjautuvat

(Bourdieu 1990; Skeggs 2004). Tämän valossa voi esittää, että liikunnan harrastamisesta on samalla tullut perheen moraalisen tilan symboli.

Harrastaminen ei ole lapsen oma valinta, vaan myös vanhempien tapa tehdä yhteiskuntaluokkaa ja ilmaista kykynsä kasvattajana. Lasten ohjattuun liikunnan harrastamiseen liittyy vahva moraalinen lataus, sillä arvottaminen kohdistuu vanhempaan kasvattajana ja vastuullisena vanhempana. Onkin aiheellista kysyä, keiden ääni seuratoiminnassa tulee kuulluksi ja keiden äänet sieltä puuttuvat. Artikkelin tulosten perusteella seuratoiminnan kehittämässä tulisi jatkossa kiinnittää erityistä huomiota yhdenvertaisuuskysymyksiin ja ennen kaikkea huomioida lasten ääni harrastusten tavoitteiden määrittelyssä. Mikäli urheiluseuraharrastamisesta tulee ensisijaisesti aikuisten risteävien intressien, kilpailun, erinomaisuuden ja yhteiskunnallisen aseman tavoittelemisen arena, ei toiminta vastaa enää lainsäätäjän tahtoa ja se menettää yhteiskunnallisen perustelunsa.

Saapunut 18.10.2016
Hyväksytty 5.2.2017

KIRJALLISUUS

- Anttila, Anu-Hanna & Kauranen, Ralf & Launis, Kati & Ojajarvi, Jussi (toim.): Luokan ääni ja hiljaisuus Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa. Tampere: Vastapaino, 2016.
- Berg, Päivi & Kokkonen, Marja (toim.): Urheilun takapuoli – tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 186. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2016.
- Berg, Päivi: Kunnan kansalaisia kasvattamassa: vanhempien ja valmentajien näkemyksiä kodin ja urheiluseurojen kasvatustehtävistä. Nuorisotutkimus 30 (2012): 4, 34–52.
- Berg, Päivi & Peltola, Marja: Raising Decent Citizens – On Respectability, Parenthood and Drawing Boundaries. NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research, 23 (2015): 1, 36–51.
- Bourdieu, Pierre: Social space and symbolic power. Sociological Theory 7 (1989): 1, 14–25.
- Bourdieu, Pierre: The Logic of Practice. Cambridge: Polity, 1990.
- Crawford, Robert: Healtism and the Medicalization of Everyday Life. International Journal of Health Services 10/1980, 365–388.
- Glaser, Barney & Strauss, Anselm: The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research. Chicago: Aldine Publishing Company, 1967.
- Hakamäki, Matti & Turpeinen, Salla: Urheilun hyvät ja vielä paremmat asiat. Liikunta & Tiede 48 (2011): 5, 54–57.
- Helén, Ilpo: Terveyskansalaisuuden kohtalot. Huomiota uudesta terveystaloudesta ja huipputeknologisesta lääketieteestä. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 45 (2008):2, 146–154.
- Hoikkala, Tommi: Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus, 1993.
- Honkonen, Risto & Suoranta, Juha (toim.): Höntsyä vai tehovalmennusta? Kirjoituksia joukkueurheilun junioritoiminnasta. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 1999.
- HS 2.10.2016: Laine, Antti & Ilmanen, Kalervo & Itkonen, Hannu: Liikuntatutkijat: Urheilupomosten sisäpiiri keskittää valtaa heppoisiin perustein ja

- konttää kuuntelematta. <http://www.hs.fi/sunnun-tai/a1475208570971> (luettu 10.10.2016).
- Ilta-Sanomien 22.2.2016: ”10 pysäyttävää tarinaa ruoan hausta. Vanhemmat leipäjonossa lasten harrastusten takia. Pelimaksut vievät lähes sata euroa joka kuukausi”.
- Itkonen, Hannu: Tuskin etanaa elävämpi – urheilu sosiaalisena kontrollina. Teoksessa Vares, Vesa (toim.): *Urheilu ja historia – Kansakunnan identiteettiä, yhteiskunnan vaikuttajaksi, joukkojen harrastukseksi*. Turku: Turun historiallinen yhdistys ry, 1997.
- Itkonen, Hannu: Kansalaistoimintojen kaudet ja muuttuvat käytännöt. S. 39–58. Teoksessa Itkonen, Hannu & Laine, Antti (toim.): *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto: Liikuntakasvatuksen laitos, 2015.
- Kanters, Michael A. & Bocarro, Jason & Casper, Jonathan: Supported or Pressured? An Examination of Agreement Among Parent’s and Children on Parent’s Role in Youth Sports. *Journal of Sport Behavior* 31 (2008): 1, 64–80.
- Katainen, Anu: Tupakka, luokka ja terveystietäytymisen ongelma. *Sosiaalietioiden laitoksen julkaisuja* 2011: 2. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2011.
- Kokkonen, Marja: Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä liikunnan ja urheilun parissa. *Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja* 2012:5. Helsinki, 2012.
- Kokkonen, Jouko: Liikuntaa hyvinvointivaltiossa. *Suomalaisen liikuntakulttuurin lähihistoria*. Helsinki: Suomen Urheilumuseo, 2013.
- Kokkonen, Riina: Mittarissa lapsen keho ja vanhemmuus – tervettä lasta sekä ”hyvää” ja ”huonoa” vanhemmuutta koskevia tulkintoja nyky-Suomessa. *Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Education, Humanities, and Theology* No 22, 2012.
- Koski, Pasi: Liikunnan ja urheilun seuratoiminta nuorisotyönä. S. 299–319. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.): *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 2008.
- Koski, Pasi: Liikunta ja urheiluseurat muutoksessa. *SLU-julkaisusarja* 7/0. Helsinki: SLU, 2009.
- Liikuntalaki 984/1979 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1979/19790984> (luettu 11.10.2016)
- Liikuntalaki 1054/1998 <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1998/19981054> (luettu 11.10.2016)
- Liikuntalaki 309/2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390> (luettu 11.10.2016.)
- Lupton, Deborah: *The Imperative of Health: Public Health and the Regulated Body*. London: Sage, 1995.
- Maunu, Antti: Kuinka terveyttä tehdään. *Sosioekonomiset terveyserot ja ammatilliset oppilaitokset niiden kaventajina*. Ehyt katsauksia 1/2014. Helsinki: Ehyt ry, 2014.
- Merikivi, Jani & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.): *Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aiikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 184. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2016.
- Mäkinen, Jarmo: *Järjestöjen talous*. S. 52–84. Teoksessa Mäkinen, Jarmo (toim.): *Liikuntajärjestöjen toimialaselvitys*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:6. Helsinki, 2012.
- Mäki-Opas, Tomi & Rahkonen, Ossi & Borodulin, Katja: *Terveysosiologinen näkökulma liikunnallisen elämäntavan polarisoitumiseen – valinnat vai mahdollisuudet?* *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (2015): 3, 263–272.
- OKM 2014: *Lausuntoyhteenvedo*. Esitys uudeksi liikuntalaiksi.
- OKM 2016: *Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19.
- Puronaho, Kari: Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5.
- Puuronen, Anne: Mitä on terveys – tietoa, taitoa vai tajuja? S. 5–19. Teoksessa Puuronen, Anne (toim.): *Terveystaju*. Nuoret, politiikka ja käytäntö. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 63. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2006.
- Rantala, Maria: Sata vuotta toistoa. Liikunnan aseointi ja argumentointi suomalaisessa liikuntapolitiikassa vuosina 1909–2013. *Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* 287. Jyväskylä: LIKES, 2014.
- Salasuo, Mikko & Piispa, Mikko & Huhta, Helena: *Huippu-urheilijan elämäntulkku*. Tutkimus urheilijoista 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2015.
- Simola, Hannu: *Koulutuspolitiikka ja erinomaisuuden eetos*. *Kasvatus* 32 (2001): 3, 290–297.
- Simola, Hannu: *Koulutusihmeen paradoksit*. Esseitä suomalaisesta koulutuspolitiikasta. Tampere: Vastapaino, 2015.
- Skeggs, Beverley: *Class, Self, Culture*. London: Routledge, 2004.
- Skeggs, Beverley: *Formations of Class and Gender – Becoming Respectable*. London: Sage, 1997.
- Suomi, Kimmo: Viime vuosikymmenten liikunta- ja liikuntapaikkapolitiikka. S. 21–35. Teoksessa Suomi, Kimmo & Sjöholm, Kari & Matilainen, Pertti & Glan, Virva & Nuutinen, Laura & Myllylä, Susanna & Pavelka, Béla & Vettentranta, Jouni & Vehkakoski, Kirsi & Lee, Anna (toim.): *Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo*. Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998–2009. Jyväskylä: Kopijyv Oy, 2012.
- Suomi, Kimmo: *Valtion liikuntapolitiikan linjauksia 1980–2014*. S. 59–76. Teoksessa Itkonen, Hannu & Laine, Antti (toim.): *Liikunta yhteiskunnallisen Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopiston liikuntakasvatuksen laitos, 2015.
- Svensson, Sari: *Lapsen oikeus hyvään lapsuuteen*. TUL:n verkkolehti Aviisin kolumni. <http://www.tulaviisi.fi/Kolumnit/TabId/912/PgrID/1679/PageID/10/ArtMID/1680/ArticleID/172894/Default.aspx>, 2015 (luettu 10.10.2016).
- Tolonen, Tarja (toim.): *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 2008.

Trussell, Dawn: Organized Youth Sport, Parenthood Ideologies and Gender Relations: Parents' and Children's Experiences and the Construction of "Team Family". Canada: University of Waterloo, 2009.

Valtonen, Sanna & Ojajarvi, Sanna: Liikunnan mediajulkisuus ja päätöksenteko. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 11, 2015. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura ry, 2015.

VLN 2015a: Valtionhallinto liikunnan edistäjänä

2011–2015. Helsinki: Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:4. Helsinki, 2015.

VLN 2015b: Valtion liikuntaneuvoston kannanotto 13.5.2015: Liikunnan ja urheilun perustan varmistaa eettinen toiminta. <http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/361/eettisyys.pdf> (luettu 10.10.2016).

Yle 19.1.2013: Siren, Anna. Nykylapsi on liian laiska huippu-urheilijaksi? <http://yle.fi/uutiset/3-6453115> (luettu 5.10.2016).

ENGLISH SUMMARY

Päivi Berg & Mikko Salasuo: The moving class – involvement in sports club activities as doing decent citizenship (Liikkuva luokka – liikunnan harrastaminen kunnon kansalaisuutena)

This article explores how the principles of equality and 'folk exercise' as set out in the Act on the promotion of sports and physical activity (390/2015) materialise in children's and young people's involvement in sports club activities. The data consist of interviews with parents, coaches and other members of sports clubs. We have three main research questions: What forms of capital does involvement in sports club activities require? Which forms of capital do parents value and contest in sports clubs? How do coaches and other members of sports clubs define the values and aims of sports club activities?

Involvement in sports club activities is here considered as a way of doing health and social class – the doing of decent citizenship. Sports club activities have become an arena for building up symbolic capital, which is

communicated as 'decent citizenship'. In the interviews, the idea of physical activity as a field of equality, equity and cultural basic rights is marginal. Involvement in sports clubs activities is defined as part of a middle-class lifestyle. It is customership and companionship in upbringing, but also decent citizenship inscribed in children's bodies and in the moral of the parents' upbringing.

The discourses relating to social class and sports club activities are summarised into two discourses: 1) physical activity and sports club activities as a choice of lifestyle which connects to cultural and economic capital, and 2) the polarisation of leisure activities in which the choices of doing decent citizenship are not possible for all – those children and young people whose families cannot afford leisure activities do not have access to doing decent citizenship.

Keywords: decent citizenship, family, children and young people, health, sports, social class.